Ukážka z knihy *Pád: Záhada Roberta Maxwella*

Autor: John Preston

Preložila: Jana Kutášová Trajtelová

Jachta, ktorá sa začiatkom marca 1991 pomaly preplavila manhattanskou úžinou East River, zakotvila vo Water Clube na Východnej 30. ulici a spôsobila značný rozruch – presne tak, ako to zamýšľal jej majiteľ. V prvom rade bola oveľa väčšia než susedné jachty – bola taká veľká, že zabrala osem kotvísk namiesto jedného zvyčajného. Žiarivobielu jachtu, ktorá mala štyri poschodia a navrchu stožiar obložený satelitným zariadením, bolo jasne vidieť už zo vzdialenosti niekoľkých blokov.

Identita tohto muža a dôvod jeho návštevy New Yorku sa čoskoro stali predmetom mnohých vzrušujúcich špekulácií. Boli na titulných stranách niektorých novín, kde dokonca nahradili správy o konci vojny v Zálive. Kto bol tento „statný tlačový barón s hustým obočím, hranatou čeľusťou a lišiackym úsmevom“?

To málo, čo sa o ňom vedelo, ešte viac podnecovalo všeobecnú zvedavosť. Narodil sa v Československu do sedliackej rodiny a podľa všetkého počas vojny bojoval za britskú armádu, ktorá ho odmenila jednou z najvyšších britských medailí za statočnosť. Vedelo sa, že teraz je majiteľom obrovskej rezidencie a „prenosného telefónu so štyridsiatimi tlačidlami“. Charakterizovali ho aj ako „symbol veku blesku – veku veľkých snov a veľkých obchodov“.

Jeho súkromný život bol zrejme poznačený hroznou tragédiou a jeho obchodná kariéra kontroverzná. Jeho osobný majetok sa odhadoval na jednu až dve miliardy dolárov a s istotou sa očakávalo, že do konca roka táto suma porastie o niekoľko miliónov. Jednou z mnohých tlačovín, ktoré vlastnil, bol denník *Daily Mirror*, najpredávanejšie ľavicové bulvárne noviny vo Veľkej Británii. Už to samo osebe mu zabezpečilo enormný politický vplyv. Podľa Boba Bagdikiana, dekana Fakulty pre postgraduálne štúdium žurnalistiky na Berkeley, „ani Július Cézar, ani Franklin Roosevelt, ani žiaden pápež nemal k dispozícii toľko moci, aby vplýval na informácie, na ktoré sa spolieha toľko ľudí“.

Newyorčania museli ešte niekoľko dní počkať, kým po prvýkrát zazreli vlastníka jachty. No keď ho raz zazreli, tak ľahko naňho nezabudli. 13. marca o deviatej ráno konvoj dlhých limuzín zastavil pri novinovom stánku na 42. ulici. Z prvej limuzíny vystúpil extrémne veľký muž oblečený v kabáte z ťavej srsti, s červeným motýlikom a zeleno-bielou pruhovanou čiapkou na hlave.

Na muža svojej veľkosti vyskočil na chodník nečakane obratne. Obkolesil ho dav asi tristo ľudí vrátane niektorých televíznych štábov, aby mohli byť svedkami jeho príchodu. „Gratulujem!“ vykríkol jeden z prítomných. Iný zvolal trikrát hurá. Keď zazneli ovácie, muž sa radostne usmial a zložil si čiapku, pričom odhalil hlavu s prekvapivo tmavými vlasmi. Zamával čiapkou vo vzduchu a potom druhou rukou naznačil ľuďom, aby stíchli.

Ovácie ustali.

„Toto je veľký deň,“ oznámil svojím dunivým sladkastým hlasom. „Veľký deň pre mňa, ale najmä pre New York. Po dlhom čase sú aj Newyorčania svedkami niečoho dobrého. Toto mesto si prestalo veriť. Ľudia odchádzajú. Hovorím dosť! New York má stále čo povedať. Fakt, že som si vybral New York, je prejavom obrovskej dôvery voči tomuto mestu.“

Potom, držiac obe ruky nad hlavou, zovrel päste na znak víťazstva a pokračoval.

„Je to zázrak,“ povedal. „Zázrak na 42. ulici!“

V tom momente k nemu prišli dvaja policajti a požiadali ho, aby už išiel ďalej. Vysvetlili mu, že problém s týmto neobvyklým prejavom úcty bol v tom, že sa naňho prišlo pozrieť príliš veľa ľudí a zasahovali do cesty; výsledkom boli dlhé kolóny v oboch smeroch. Samozrejme, povedal muž, to posledné, čo by chcel, je spôsobiť nepríjemnosti. No nešiel späť do svojej limuzíny. Kráčal ďalej po 42.

ulici a kabát z ťavej srsti sa tiahol za ním. Dav sa nerozišiel, naopak, spolu s televíznymi štábmi ho nasledoval a v žiadnom prípade ho nechcel spustiť z dohľadu.

Muž sa volal Robert Maxwell a toto bol deň, keď sa naplnili všetky jeho sny.

...

Na druhý deň Maxwell hneď ráno prišiel do redakcie Daily News, aby sa ujal svojich nových novín. Hoge a šéfredaktor Jim Willse ho čakali vonku, aby ho privítali. Stáli pod obrovskou nástennou maľbou v štýle art deco, ktorá zobrazovala symbolický výjav Newyorčanov pod oblohou plnou bleskov. Tentoraz sa zhromaždil ešte väčší dav.

„Milujem New York," povedal im Maxwell. „Ja som Newyorčan! Bob Veľký si splní svoje povinnosti!"

Boli tam aj niektorí zamestnanci. Niektorým sa tak uľavilo, že sa štrajk skončil, až plakali. „Vybudujeme to tu pre vás, pán Maxwell!" zakričal jeden z nich. „Veríme vám!" Hoci ráno bolo chladné a slnko ešte nevyšlo ponad mrakodrapy, Maxwell sa veľmi potil. Opäť si zložil čiapku a tentoraz ju podržal hore dlhšie, akoby uvoľňoval tlak z ventilu.

Fotografi sa strkali, aby ho mohli odfotografovať. Motory vrčali a Maxwell sa naďalej usmieval od ucha k uchu. No pri všetkej jeho vonkajšej žoviálnosti bolo na ňom čosi nepresvedčivé. „Ja som človek džungle," často o sebe rád hovorieval a dojem veľkej šelmy na love nikdy veľmi nepopieral.

„Dôjde k zmene šéfredaktora?" opýtal sa jeden z novinárov.

Maxwell chytil Willseho okolo ramien a vyhlásil: „Tento muž je mojím šéfredaktorom doživotne!" Potom sa k nemu naklonil bližšie, aby mikrofóny nezachytili, čo povie, a zašepkal: „Len mi opäť pripomeňte svoje meno."

„Čo sa stane s tým, kto vám skúsi skrížiť cestu?" chcel vedieť ďalší novinár.

Maxwell prižmúril oči a to spôsobilo, že sa jeho obočie – čierne ako jeho vlasy – spojilo. „Bolo by vám rovnako príjemné žuť zamrznutý betón ako sa pustiť do boja s kapitánom Bobom," povedal mu.

Z davu naňho zakričala istá žena, ktorá priniesla svoje dieťa, len aby ho mohlo uzrieť, a to napriek tomu, že bývala v Crown Heights, čo je viac než hodinu cesty metrom. Maxwella to veľmi dojalo, nahol sa a pobozkal dieťa na čelo. Potom si ešte naposledy zložil čiapku a zmizol v otočných dverách.

Keď Maxwell prešiel popri recepcii, spýtal sa členky bezpečnostnej služby slečny Mackenzieovej, prečo sa usmieva. „Som len šťastná, pane," povedala mu. „Je to šťastný deň." Pre slečnu Mackenzieovú však ten deň už dlho šťastný nezostal.

Skôr než Maxwell vstúpil do výťahu, podržal pre fotografov prednú stranu výtlačku New York Daily News. Hneď ako dofotili, noviny hodil na dlážku.

Na poschodí Maxwellovi ukázali jeho novú kanceláriu. Na jeho príchod sa pripravili – knižnica bola napchatá výtlačkami jeho oficiálnej biografie. Išlo o značne prikrášlené rozprávanie o Maxwellom živote, ktoré napísal jeho verný pomocník Joe Haines.

Najskôr si zavolal šéfa bezpečnosti, muža menom Grover Howell.

„Vy máte na starosti ochranku?" opýtal sa.

„Áno, pane," potvrdil mu Howell.

„Dobre," povedal Maxwell. „Prepúšťam zamestnancov ochranky v celom vydavateľstve."

Howell prehltol.

„Vrátane mňa?"

„Áno," povedal Maxwell. „Vrátane vás."

Pre prípad, že by to nepochopil, dodal: „Ste vlastne prvou osobou, ktorú prepúšťam."

Po tom, čo omráčeného Howella odviedli preč, Maxwell išiel prehovoriť k inzertnému oddeleniu. Skôr než čokoľvek povedal, rozhliadol sa po miestnosti. „Prečo máme v tomto oddelení iba jednu farebnú osobu?" chcel vedieť.

Postavilo sa niekoľko ľudí.

„Ó, zdá sa, že som farboslepý," povedal Maxwell. „Vraj sú tu dostatočne zastúpené menšiny? Na to si posvietim."

Skôr než odišiel späť do svojej kancelárie, jeden z vedúcich pracovníkov novín mu potichu povedal: „To bolo skvelé, pán Maxwell. Úplne skvelé. Ale myslím, že by ste mali vedieť, že ich tu voláme čierni. Nehovoríme im farební."

Maxwell naklonil hlavu.

„Ďakujem, že ste ma v tom usmernili."

Aby kúpu New York Daily News oznámil širšiemu publiku, rozhodol sa, že spraví televíznu reklamu, ktorá sa mala vysielať na druhý deň večer. Zvlášť mu záležalo na tom, aby ju sprevádzala patrične vzletná hudba. Pre Maxwella existoval iba jeden skutočný kandidát, a to neoficiálna hymna New Yorku „New York, New York" od Kandera a Ebba. Žiaľ, ako ho informoval jeden z reklamných agentov, nebolo možné získať na ňu práva. Nezvážil by niečo iné, napríklad pieseň „New York State of Mind" od Billyho Joela?

Maxwell na toho muža pozrel, akoby bol šialený.

„Slovo nie neakceptujem," povedal mu.

Zodvihol telefón a požiadal, aby ho prepojili na vedúceho spoločnosti Time Warner. „Hovoríte s Robertom Maxwellom. Už ste o mne počuli? Nie? Hovorí vám niečo New York Daily News? Som nový majiteľ a potrebujem použiť pieseň ‚New York, New York' v našich televíznych reklamách. Aké sú vaše pravidlá udeľovania licencie v naliehavých prípadoch? Nemám čas na to, aby sa so mnou niekto zahrával. Chcem zaplatiť slušnú cenu, nie som žobrák, ale nenechám sa ani ošklbať... Mohli by ste to pre mňa spraviť? Dobre, ďakujem. Spravili ste mi radosť."

Keď s buchotom zavesil slúchadlo, Maxwell spravil niečo, z čoho boli ľudia ešte viac zmätení. Z ničoho nič tvrdo zaspal. Okolo neho sa šepotom rozvinula dlhá debata o tom, či ho majú alebo nemajú zobudiť. Skôr než to mohli rozhodnúť, Maxwell otvoril oči.

„Chce s vami hovoriť premiér," povedal mu ďalší z jeho kolegov.

Maxwell sa rozhliadol.

„Ktorý?" opýtal sa.

...

V to popoludnie sa stal ďalší incident, ktorý v Jimovi Hogeovi zanechal silný dojem a ktorý neskôr reflektoval vo svetle nastávajúcich udalostí. „V istom momente mi vbehla do kancelárie moja sekretárka, biela ako krieda. Pán Maxwell bol zjavne veľmi nahnevaný a chcel ma ihneď navštíviť. Keď vošiel, povedal: ‚Pozrite, musíte mi pomôcť.' Chodil hore-dole po miestnosti a ja som videl, že bol v rozpakoch. Napokon povedal: ‚Nevadilo by vám, keby som tu stál, nechal otvorené dvere a na chvíľu na vás kričal?' Povedal som mu, že nevadilo. V tom momente mi Maxwell začal nadávať, búchať mi na stôl päsťami a vravieť, aké je hanebné, že moja kancelária je väčšia ako tá jeho. Keď to trvalo už asi 40 sekúnd, oveľa tichším hlasom povedal: ‚Ďakujem vám,' a odišiel."

Neskôr sa Hoge dozvedel, že to celé zahral pre radosť svojho najmladšieho dieťaťa, 29-ročnej dcéry Ghislaine, ktorá otca sprevádzala do New Yorku a zakrátko ju menoval svojou „vyslankyňou". Keď Ghislaine uvidela kanceláriu svojho otca, sťažovala sa, že nie je dosť veľká.

Akýkoľvek absurdný tento incident bol, Hoge sa po ňom v mysli často vracal k otázke: nakoľko bolo Maxwellovo správanie hrané a nakoľko bolo skutočné? A vedel to sám Maxwell rozlíšiť?

Pred tým, než v ten deň Maxwell odišiel, nadiktoval úvodník, ktorý sa mal objaviť nasledujúce ráno v novinách. „Dnes večer vo veľkolepej žiare slávy..." začal. Odmlčal sa a povedal, že to neznie dosť dobre a možno to dokonca vyznie ako príliš samoľúbe. Ak by sa niekto obával, že Maxwella v tejto rozhodujúcej chvíli opustila jeho schopnosť preháňať, nemusel sa strachovať. Po chvíli začal znova:

„Dnes sú noviny Daily News opäť v uliciach, kam patria. Sú také dobré, ako bývali, a ja vám sľubujem, že budú ešte lepšie. Možno sa pýtate, prečo by tento Brit mal chcieť zachrániť domovské noviny New Yorku. Moja odpoveď je jednoduchá: Daily News sú najúžasnejšie noviny toho najúžasnejšieho mesta na svete. Chcem, aby opäť také boli a aby také zostali."

Úvodník, jednoducho podpísaný „Maxwell", sa mal objaviť pod titulkom „Roztočte to!" napísaným takým veľkým písmom, aké sa normálne používalo pri správach o pristátí na Mesiaci a o úmrtiach prezidentov. Ako prechádzal späť vestibulom, Maxwell prešiel popri slečne Mackenzieovej, ktorá teraz vyzerala oveľa skleslejšie než predtým.